

RED MANJŠIH BRATOV MINORITOV

Hrana, ki hrani
Za zdravo in sveto življenje

PISMO GENERALNEGA MINISTRA
VSEM BRATOM REDA

RIM 2015

Red manjših bratov minoritov

Hrana, ki brani - za zdravo in sveto življenje

Pismo generalnega ministra vsem bratom Reda

Izdala: Slovenska minoritska provinca sv. Jožefa, Ptuj, 2015

Odgovarja: p. Milan Kos, provincialni minister

Oblikovanje in prelom: mag. p. Tomaž Majcen

Tisk: Tiskarna Povše

Predragi bratje,
Gospod naj vam podeli mir!

V tem pismu, ki vas bo doseglo v postnem času, se želim osredotočiti na temo hrane in prehranjevanja, pa tudi - na hude težave, ki so po eni strani vezane na hudo lakoto, na drugi pa na pretirano prehranjevanje. Govoril bom tudi o krivicah, do katerih prihaja med proizvodnjo, delitvijo in uživanjem tega, kar bi moralo služiti zadovoljtvii potreb vseh. Med hrano in duhovnostjo od nekdanj poteka tesna in neločljiva vez, ne samo uporabnega značaja: smo to, kar jemo ali ne jemo, in hkrati odnos do »vsakdanjega kruha«, ki je vsem Gospodov dar in naj ne bi nikomur manjkal. To nam veliko pove o naši krščanski identiteti.

Tema o hrani postavlja Cerkev neposredno v odnos s svetom in v središče sveta v smislu, da mora Cerkev v izhodu, kot jo je načrtal papež Frančišek, opustiti vsako samozadostnost in prevzeti korak moža in žene našega časa. V tem smislu so redovniki - možje meje - poklicani, da kreativno živijo vse izzive (in izziv hrane je eden najpomembnejših) s pristno delitvijo in preroško drznostjo. Njihov »ne biti od sveta« ne more namreč na noben način opravičiti takega umika od sveta, ki bi pomenil nezanim-

nje, tudi zato, ker (kot je trdil Teilhard de Chardin) »brez sveta je Cerkev kot roža brez vode«. Če je na eni strani Cerkev rešitev za svet, je svet za Cerkev zdravje, kraj, kjer pot Jezusovih učencev postane srečanje, sporočilo, izmenjava. Papež Frančišek piše: “Polnost pa dosežemo, če porušimo stene in se naše srce napolni z obrazi in imeni!” (*Evangelii gaudium* štev. 274). V tem duhu želimo obravnavati tako pomembno in neodložljivo temo za življenje sveta.

Ljudje imajo Frančiškove brate za skromne ljudi tudi pri jedi, in, predvsem za vesoljne brate, pozorne do potreb vseh, še posebej ubogih. Smo mi na ravni tega slovesa? Lahko na ustvarjalen način premislimo o našem načinu življenja, prehranjevanja, o kriterijih, s katerimi uporabljamo dobrine zemlje? Ideal, ki nas sili, da hočemo spremeniti svet, se začne pri preprostih in vsakdanjih dejanjih,odeljenih in bratskih, sprejetih kot znamenja blagoslova, ki ga Bog razliva na nas in po nas na ves svet.

Na tej točki ne morem, da ne bi skupaj z vami pregledal splošne situacije našega reda, tako kot se kaže v tem drugem desetletju tretjega tisočletja. To moje pismo želi biti prvo iz serije, posvečeni solidarnosti in življenjskim stilom. Pričevati moramo svetu, da preroška pot spremeni življenje in ga odpre darovanju sebe. Med nami pa je na vseh ravneh (posamezni brat, samostan, provinca, okrožje, red) obvezna pozornost do potreb »najmanjših«, posameznikov in skupin. Na zadnjem generalnem kapitlju v Assisiju januarja 2013 je bil potrjen Predlog (štev. 4), v katerem se naproša spodbujati bratsko solidarnost. Seveda ne manjka kruha, a predvsem v najrevnejših območjih reda manjka možnosti, da bi ponudili kakovostno formacijo z izpostavljanjem dokumenta *Discepolato Francescano* - *V Frančiškovi*

šoli (Pravilnika formacije v Redu), ki skupaj z odborom za pripravo novih Konstitucij sestavlja enega od dveh orodij za uresničitev prioritete reda (*Živeti evangelij*) v šestletju 2013 - 2019.

UVOD

Bliža se Expo 2015

Nikoli v zgodovini človeštva se ni proizvedlo toliko hrane kot v naših dneh in nikoli niso bili problemi v odnosu do hrane tako kritični, kot so danes: medtem ko več kot 800 milijonov oseb še vedno trpi zaradi lakote, je približno 1,5 milijarde oseb predebelih in od teh jih več kot 500 milijonov že trpi posledice prekomerne debelosti. Lakota in globalna debelost – katerima seveda ne nameravamo prisojati enakovredne dramatičnosti – pa sta simptoma istega problema: zanikani in negativni odnos do hrane, odpovedovanje ali precenjevanje le-te, in sicer zaradi ekonomskih in političnih razlogov in skoraj vedno zaradi koristi in dobička (prim. R. Patel, *Stuffed and Starved* [»Predebeli in lačni«], Portobello Books Ltd 2007). V zahodnem svetu pa je vedno več motenj prehranjevanja, kot sta anoreksija in bulimija. Prva vezana na problem podobe, se pravi, estetike telesa, in druga mit porabništva, ki sproži mehanizem neskončnega in neukrotljivega kopičenja. Če dobro pogledamo, gre za dve odločilni zadevi za sodobnega človeka, glede na to, da je identiteta vedno bolj določena z videzom in je tako tudi z dvojno nitjo vezana na proces pridobivanja in porabe dobrin. Razmišljanje o zapletenosti teh preple-

tanj preprečuje, da bi sami sebe postavili na stran rešitve težav, ki bi bile na drugem kraju, oddaljenem in omejenem na nekaj dežel ali obrobni situacij.

Priložnost za te vrste razmislek ponuja mednarodni dogodek Expo 2015 (uradno *Esposizione Universale*), ki bo v Milanu in s prepričljivim naslovom: Hranjenje planeta, energija za življenje /*Feeding the Planet, Energy for Life*. Dogodek, ki se bo odvijal v glavnem gospodarskem mestu Italije 184 dni – od petka, 1. maja, do sobote, 31. oktobra 2015 –, namerava izpostaviti pomembne zadeve glede hrane in prehranjevanja za vse v odnosu do ohranjanja planeta. V dvojni perspektivi, *Food safety* ali zagotovilo pristnosti porabljenih prehrabnih proizvodov, in *Food security*, kar pomeni dostop vseh do hrane in vode, potrebnih za lastne potrebe, tako da dokončno premagamo globoko rano lakote v svetu.

Logotip Expo 2015 je slavna risba »Vitruvijanski človek« Leonarda da Vincija, priznan simbol človeka, ki se odlično umešča v središče planetarnih in kozmičnih dinamik. Vitruvijanski človek je namreč znotraj dveh geometričnih figur, kroga in kvadrata, ki ju ima grški filozof Platon za popolni in ki skupaj predstavljata stvarstvo: kvadrat pomeni Zemljo in krog vesolje. Človek stopi v stik z obema figurama na povsem sorazmeren način, kar predstavlja popolno naravo stvarjenja človeka v sozvočju z Zemljo in vesoljem, čeprav je danes ta harmonija človek-planet-vesolje po večini potrebna prenove.

Na Expo 2015 bo sodelovalo kar 144 držav, ki predstavljajo 94% svetovnega prebivalstva, in v šestih mesecih trajanja pričakujejo več milijonov obiskovalcev.

Hrana, ne samo gorivo

Hraniti se in hraniti, to sta dve dejanji, ki iz življenja delata ogrodje in v svojem ponavljanju zagotavljata njegov obstoj. Čeprav nam je rutina ukradla ta globoki čut, je hrana tisto, kar nas iztrga smrti, nam razkrije omejenost človeškega obstoja, in dejstvo, da smo potrebna in odvisna bitja. Hrana pa ne hrani samo telesa, ampak utrjuje in neguje odnose, jih bogati in jih opredeljuje. Tudi zaradi tega kruh ni nikoli samo kruh, ampak kaže na dober ali slab odnos, ki ga imamo s svetom, stvarmi, drugimi - bližnjimi in oddaljenimi -, z našim telesom in telesom drugih. Hraniti se in hraniti koga izraža tudi ločevanje obdobj, glede na bogastvo pomena in pomembnosti, ki jo imajo ti v odnosu do osebnega in skupnostnega življenja. So vsakodnevni obroki, praznični obroki in je čas posta, ki pomeni začasno odrekanje hrani ali zmanjšanje njenega vnosa. Če je praznična hrana - v izobilju in skoraj pretirana - povečanje ponudbe jedi in pijač, ki ima za cilj »praznovanje«, post vrača k pravi hrani, bratski in duhovni, medtem ko je po navadi hrana vsakdanja resničnost, le-to pa naj bi zaznali, v obilju ali ne, kot dar.

Preplet hrane s svetom, z življenjem in z drugimi je torej močnejši kot smo mislili, in nam polaga »na krožnik« eno večjih zadev človeškega življenja: odnos med naravo in kulturo. Pomislimo samo na dejstvo, da pri sveti maši ne darujemo pšenice in grozdja, ampak kruh in vino, se pravi zgodbo sposobnosti in spreminjanja, dela in truda, v kateri je človek sprejel in si prilagodil darove Stvarnika. Poleg tega je hrana vedno vračanje k drugemu: tistemu, ki jo proizvaja (včasih s sistemom izkoriščanja ali nepravičnega plačila, kot tudi s pravico odvzema), na kraj, kjer je bila

proizvedena (zato se govori o proizvodih z nič kilometri, ki so bolj zdravi in manj onesnažujoči), do načina, kako je zaužita (vsak sam, med hitrim in serijskim kosilom v stilu *fast food*, ali v družbi). Ob hrani se lahko pojavi mnogo vprašanj, tudi dramatičnih: koliko pravice in koliko krivice, koliko miru in koliko nasilja, koliko dela in koliko kraje je pri naravnem, spontanem in potrebnem dejanju prehranjevanja? Govoriti o hrani, ki ni samo »gorivo« za življenje, ampak vsebuje razsežnosti odnosov na kratek in dolgi rok, pomeni govoriti o velikih problemih, ki stiskajo in povzročajo skrb človeštvu in silijo naš pogled do širših in pogosto zanemarjenih horizontov.

PRVO POGlavJE

DA BI SE PREHRANJEVALI IN HRANILI DRUGE

Razmišljanja, ki sledijo, želijo začeti z življenjem, da bi se vrnila k življenju. Ne na ukazovalen način, ampak opisni, zato vprašanja niso navedena na koncu – kot ploha – ampak so izpostavljena v besedilu, spotoma.

Skrb za hrano

Za mnoge redovne brate, predvsem v velikih skupnostih, je hrana nekaj, kar se pojavi in na koncu obroka izgine (s tistim, kar ostane) na kovinskem vozičku na kolescih. Po navadi se pojavi že pripravljena in lepo razporejena na velikih pladnjih, da lahko vsak izbira po svoje. Nekdo je poskrbel, da jo je nakupil, jo shranil in skuhal za nas, ki smo tako zadnji člen tega tekočega traku. Malo patrov, včasih nobeden, si je (kot se reče) »mazalo roke«, se pravi, da so se na nek način posvetili skrbi za hrano, katero so vsi lahko užili: z diskretno obilnostjo in raznolikostjo. In vendar, kdo trdi, da je bil Jezus tudi *homo culinaris*, se pravi, da je znal kuhati (prim. G.C. Pagazzi, *La cucina del Risorto. Gesù cuoco per l'umanità affamata*, EMI 2014), in zagotovo je to

počel za nekatere svoje učence po vstajenju (»... nam, ki smo z njim jedli in pili, potem ko je vstal od mrtvih«, Apd 10,41), natančneje vzdolž obale Tiberijskega jezera, kar je povsem genialen način približevanja in vzpostavljanja stikov: »Ko so stopili na kopno, so na tleh zagledali žerjavico in na njej ribo ter kruh. Jezus jim je rekel: »Prinesite ribe, ki ste jih pravkar ujeli! ... Pridite jest!« ... Jezus je prišel, vzel kruh in jim ga ponudil; in prav tako ribo« (prim. Jn 21,9-13). Prelahka in vnaprej znana vzporednica z zadnjo večerjo, je postavila ob stran razodevajočo posebnost teh gest Vstalega: niso izražale samo nekaj že izraženega, ampak so kazale nov svet, v dejanjih in konkretni skrbi za učence. S sprememtivijo hrane in njeno pripravo za te ribiče, najprej nesrečne in nato presenečene zaradi »obilice rib«, ujetih v mrežo, je Jezus doživel veselje, ko je ustregel drugim, ko je poskrbel za svoje prijatelje, jim okrepčal telo in tako poživil njihovo upanje.

Skrb za hrano, ki je v naših samostanih največkrat zaupana profesionalnim rokam, ni stvar, ki se ji moramo izogibati ali zaničevati, saj govori o resnični in takojšnji pozornosti do brata, do njegovega telesnega in duhovnega počutja.

Hrana, ki združuje

Kadar želiš srečati prijatelja in preživeti nekaj časa z njim, ga po navadi povabiš na kosilo ali večerjo: »Greva nekaj skupaj pojest?« Oziroma, če ni veliko časa, se gre na kavo ali skodelico čaja ... Hrana je potreba, pa tudi priložnost, da smo skupaj, da se pogovarjamo in si kaj povemo, da drugega obvestimo o zadnjih dogodkih, o tem, kako potekajo stvari, včasih da se nekomu zaupamo. Ob mizi se porajajo in rastejo prijateljstva, življenje družin in na enak

način življenje vsake človeške in verske skupnosti. »Povej mi, kako (in s kom) ješ, in povem ti, kdo si«, kajti biti za mizo skupaj je urjenje človečnosti.

Kot patri smo si pogosto samo za mizo tako fizično blizu, tako zgovorni ali molčeči, s potrebo po spoštovanju prednosti in sinhronizacijo našega časa s časom drugih. Če nekdo dobesedno hlasta svojo hrano, drugi jedo bolj počasi in sproščeno, spet drugi še – ker so ostareli ali bolni – potrebujejo posebne diete in morajo uživati ali se izogibati nekaterim živilom: to zahteva pozornost in razpoložljivost vseh. *Sodelovati ali ne pri skupni mizi, ni ista stvar, kajti sčasoma se odvadimo, pa ne prehranjevanja, ampak samega odnosa, vsega tistega, kar nas v hrani in po njej postavlja v odnos z drugimi.* Jesti skupaj pomeni zajemati življenje ob istem izviru, čutiti se solidarne in prijatelje, blizu in odgovorne vsak za dobrobit drugega: *jé in pije se na zdravje nekoga!* Prehranjevanje je hkrati materialno in duhovno dejanje: medtem ko jemo, se ustvarja skupnost, se poživlja skupnost. Če se na eni strani zdi, da nič drugega kot hrana, v njeni materialnosti, vodi daleč od absolutnega (spomnimo se na slavni stavek Ludwiga Feuerbacha: *Človek je to, kar jé*), nas resničnost učlovečenja usmerja k podeljeni hrani, glede na to, da dejanje hranjenja postaja vedno bolj »človeško«, prehaja od neločljivega fiziološkega in plenilskega izvora do njegovega pomena odpiranja in darovanja drugemu, dokler ne postane razodeto dejanje, kot se je zgodilo med večerjo v Emavsu (prim. Lk 24,30-31).

Blagoslovljena hrana

V vseh naših skupnostih, preden se usedemo za mizo, gvar-dijan začne z molitvijo, ki se ji vsi pridružimo. Na splošno

gre za kratko molitev, tudi zato, ker je pred skupnim obedom navadno molitev hvalnic ali večernic. Ne gre pa podcenjevati pomena te molitve pred obroki, ki ima vlogo, da se udejanji, predvsem koristen – čeprav trenuten – odmik od že prisotne hrane in še ne podeljene. Z odklikom blagoslova je simbolično presežena vsaka lakomnost, vsaka požrešnost, vsaka agresivnost: to namreč poveže z Bogom in brati resničnost hrane, nam razbere izvor (od Boga, seveda) in cilj (za vse navzoče in ne samo) skupaj z dobroto: »Kajti vse, kar je ustvaril Bog, je dobro in ničesar ne smemo zametovati, vse to pa uživamo z zahvaljevanjem. Saj vse posvečuje Božja beseda in molitev« (1Tim 4,4-5). *Hrana je tako poistovetena v svoji globoki lastnosti pozitivnega daru, prejetega in za ponovno darovanje, katerega si ne moremo lastiti v škodo drugih.* Usmeriti se moramo preko nehvaležnosti, tiste površnosti, ki nam daje, da tisto, kar prejmemo, jemljemo kot nekaj samoumevnega; preko samozadostnosti, ki nas slepi, da zadoščamo sami sebi; pa tudi preko brezbriznosti, ki nevtralizira drugega, ker vidi njegovo navzočnost preveč v napoto in v skrajnem primeru tekmovalno.

Če nas blagoslov hrane pelje od zgolj individualne posevne logike kopičenja in uživanja, do logike delitve in darovanja, je skupni obed v prvi vrsti kraj kroženja »daru«, ki se pojavlja ob posameznih darovih. Značilna lastnost daru je, da kroži bolj ljubezen kot predmeti, bolj dobrota kot dobrine. *S tega vidika so skupni obroki resnični in pravi strateški kraji naših ljubeznivih srečanj z brati.* Ne pa obvezni postanki za nabor kalorij pred zahtevnim apostolskim delom, temveč čas za bratstvo na visoki ravni, tako da če se ne more graditi bratstva ob hrani, postane zelo težko to početi v drugih trenutkih in okoliščinah.

Zavržena hrana

Takšna potrata hrane je eden najbolj dramatičnih škandalov našega časa. Zajema verige prehranjevalne distribucije kot so supermarketi – kjer je blago dano na prodaj –, javni kraji prehranjevanja, pa tudi upravljanje domačega hladilnika. Beseda potrošništvo, prepogosto zlorabljen ali uporabljena na moralizirajoč način, kaže, poleg pretiranega in nesorazmernega načina, logiko miselnosti, po kateri imajo stvari rok uporabe in tudi če ga ne bi imele, jih je treba čim prej nadomestiti z drugimi, novimi in bolj obetajočimi. »Trošim, torej sem!« je zapoved vedno bolj zmedenih ljudi, ki se slepijo, da pridobivajo identiteto in ugled, s tem, da trošijo in bolj kot trošijo. Paradokсно pa si gospodarstvo zahodnega sveta, ki je nekoč cvetelo z izkoriščanjem proizvajalcev dobrin, danes kuje srečo z izkoriščanjem samih potrošnikov, se jim dobrika in jih zapeljuje z varljivimi reklamami. Da pa bi trošenje lahko nadaljevalo svoj zmagoslavni pohod, je »potrebno«, da je potrata, vse do absurda, ki dela iz potrate odločilni mehanizem gospodarskega procesa. »Potrošništvo nas je navadilo na višek hrane in metanje v smeti,« tako papež Frančišek. »Pozabili smo na njeno vrednost. Dobro si zapomnimo, da hrana, ki jo vržemo stran, pomeni isto, kot da bi revnega in lačnega oropali obroka!« (*Ardienca*, 5. junij 2013). »Nedopustno je, da milijoni ljudi po svetu umirajo od lakote, medtem ko vsak dan z naših miz odvržemo na milijone ton hrane« (Papež Frančišek, *Članom Evropskega Parlamenta*, 25. november 2014.). Niso nove besede ali nikoli slišane, ampak besede, ki nam še enkrat povedo, kako je ena večjih težav naše dobe »čutiti drugega«, privabiti njegovo blaginjo ali neugodje v svoj horizont izkušnje s pravo empatijo, da pustimo, da se nas

njegov resnični življenjski položaj dotakne v globini, kar pa je edina možnost, da bi lahko bili zares odzivni. *To, da ne tratimo, bi moralo biti za nas Frančiškove brate neke vrste zapoved, kajti vsaka potrata hrane (vode, energije, tal ...) je potrata stvarstva in zaradi tega je zemlja bolj siromašna in neprijazna za bodoče generacije.* Če hrana, ki konča med odpadki, porabi toliko virov in je žalitev za tiste, ki trpijo lakoto, naj bi bila zapoved, tudi v naših skupnostih, da mora shujšati smetnjak.

Hrana za vse

»Ki daje kruha vsemu mesu, ker na veke traja njegova dobrot.« Tako psalm 136,25 opisuje pozornost Boga do vsakega bitja, ne samo človeškega. Vsak živeči ima pravico, da prejme svoje delež hrane, in Bog sam se trudi, da ne bi nikomur manjkalo potrebno. Ni naključje, da je v evangelijih največkrat opisan čudež – kar šestkrat – o pomnožitvi kruha, v katerem Jezus ponudi hrano lačnemu ljudstvu; čeprav je jasno zavedanje, da kruh prihaja od Boga in ga On podarja. »Nihče ni prej jedel tako kot Jezus, kot Sin, ki prizna, da je prejel kruh tako, kot je prejel življenje. Tudi v dejanju nasičevanja drugih se obnaša kot Sin in ne zadrži zase tistega, za kar se dobro zaveda, da je prejel« (G. C. Pagazzi, *La cucina del Risorto*, cit., str. 18).

Kruh za vse, potrebna in zagotovljena hrana za življenje vsakega človeka, danes še ni resničnost. V našem svetu na žalost domuje tragedija lakote, zato je »eden od resnejših izzivov človeštva tragičen položaj, v katerem živijo milijoni lačnih in podhranjenih« (Frančišek, *Sporočilo ob svetovnem dnevu hrane*, 16. oktober 2013). Aktualna ostaja prilika o bogatem požeruhu (prim. Lk 16,19-31), ki se je oblačil »v škrlat in dragoceno tkanino ter se dan na dan sijajno

gostik« (v. 19). Teh skrajnosti pa ne neposredno obsoja evangelijsko besedilo, temveč bolj slepoto, ki izvira iz odnosa do reveža »pri njegovih vratih ... Rad bi se najedel tega, kar je padalo z bogataševe mize« (v. 21). Neobčutljivost in zaprto srce bogatega požeruha sta tudi velik greh našega časa, ki izključuje revne in jim pušča drobtinice, škartirano blago in ostanke, zato je pred nami »ekonomija izključevanja in neenakosti« (Francišek, *Evangelii gaudium* števil. 53). Težko je v tem kontekstu braniti teorijo ekonomskega »pronicanja« (prav tam števil. 54), ki pravi, da če kapitalizem proizvaja rast in dobrobit za tistega, ki je že dobro situiran, bi to bilo tudi v prednost revežem, ki bi skladno s tem imeli korist. Kot da bi rekli, da bi za pomoč ubogemu Lazarju morali napraviti tako, da bi bogati požrešnej potrošil več in tako proizvedel več drobtinic (prim. Ó. Maradiaga, *Senza etica niente sviluppo*, EMI 2013, str. 58-59). Socialno vključevanje, kakovost odnosov, priznavanje enakovrednosti in enakih pravic je glavni cilj solidarnosti in delitve dobrin. Dokler ne bodo rešeni problemi ubogih – trdi papež Francišek – ne bomo mogli rešiti problemov sveta, še več, noben globalni problem ne bo mogel biti zares rešen (prim. *Evangelii gaudium* števil. 202).

Kako? Z ubogo Cerkvijo za uboge, je odgovor kristjanov skupaj s papežem Franciškom: in če je bil drugi vidik, za uboge, vedno izvajanje zelo radodarno, je bil prvi, uboga Cerkev, premalo upoštevana vse do danes, tako teološko kot pastoralno. Za Franciškove brate velja isti pogled, v smislu, da mora biti preseženo razumevanje revščine samo kot osebne vrline, da bi pridobili temeljno kristološko zvezo in njeno cerkveno jasnost (prim. *Lumen gentium* števil. 8), kot njeno nalogo osebnega učlovečenja, ki je bližju solidarnosti do vsakega brata.

Preobilje

Vsaka doba je bila zaznamovana s posebnimi boleznimi. Pomislimo na gobavost in na malarijo v srednjem veku, na kugo v sedemnajstem stoletju, na tuberkulozo v devetnajstem, na rak in Aids v dvajsetem, na ebolo v sedanjem času. V 21. stoletju si sledijo nove bolezni, med katerimi je najbolj razširjena debelost (biti stalno in nesorazmerno pretežak) z njenim spiskom kontraindikacij za zdravje: visok pritisk, diabetes, motnje metabolizma ... Pojav je tako pozornost zbujajoč in zaskrbljujoč, da je leta 2001 Svetovna zdravstvena organizacija skovala neologizem *globesity*, kar pomeni globalna debelost. Če je namreč v deželah zahoda debelost zaradi velike ponudbe visoko kalorične hrane in zaradi zmanjšanja splošnega telesnega napora predvsem na delovnem področju, v drugem delu sveta izstopa pravi kratek stik: dežele, ki so pred kratkim premagale lakoto, so krenile na pot debelosti. Medtem ko so v teh državah večinoma v nevarnosti premožni razredi, na zahodu prizadene debelost predvsem sloje ljudstva z nižjim prihodkom, zato se je obrnila tradicionalna podoba o debelosti bogatega in suhljatosti reveža. Če je pomanjkanje hrane še vedno razlog podhranjenosti za stotine milijonov ljudi in žali dostojanstvo človeka, čezmerna in površna uporaba hrane prinašata veliko problemov, tako telesnih kot psihičnih. Glagol jesti, ki za nekatere predstavlja nepotešeno potrebo in za druge vsakdanjo očitnost, lahko postane za druge neka tragična obsedenost, ki uničuje življenje. Ne redko se pojavljajo odvisnosti, ki, ko postanejo kronične, zahtevajo daljše zdravniško specialistično zdravljenje.

Lahko se vprašamo, če je danes še aktualen greh požrešnosti, zelo v modi v preteklosti in do naših dni dovolj

obravnavan, glede na to, da postaja absolutna ideja, po kateri je hrana kultura, pogosto brez opozorila z navedbo, da ni vsa kultura omejena na hrano: številni televizijski programi, knjige in revije o kuhinji in njenih dobrotah so pokazatelj te usmerjenosti. Dejansko je anketa, ki so jo opravili v Franciji jeseni leta 2003 pokazala, kako je greh požrešnosti med vsemi najbolj poznan, a tudi priznan kot manjši.

Sveto pismo nas opominja, da če naredimo iz svojega trebuha boga, to vodi v pogubo (prim. Flp 3,19), ne zato, ker je to naravna potreba kot potreba po prehranjevanju – ki prinaša zakonit užitek – in je to nasprotno krščanski veri, ampak v meri, ko se pade v neke vrste »religijo hrane« in postanemo sužnji businessa požrešnosti. *Kot patri uživanje hrane vedno združujemo z življenjem skupnosti, ki začini jedi z besedo, bližino, bratstvom, delitvijo. Ne brez neke določene zmernosti, ki ne pomeni nujno, da stvarem samo odvzamemo, ampak jih tudi opredelimo, v smislu »manj, a boljše«, manj, a za vse, manj, a zdravo in ki ne onesnažuje. Vzgoja za hrano, njeno vrednoto in nevarnosti, povezane z njeno zlorabo, je lahko v pomoč za uresničitev skupnosti bolj zdravih in hkrati bolj svetih.*

Molitev za hrano

Ne obstaja samo molitev nad hrano, o kateri smo prej govorili, ampak tudi molitev za hrano, ki se lahko uvršča znotraj dvojnega gibanja, tistega proti in od Očeta – »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«, Mt 6,11 – in tistega, usmerjenega k ljudem, ki potrebujejo kruha: »Dajte jim vi jesti« (Mr 6,37). Bog podarja kruh, da ga podelimo med njegovimi otroki, in nikomur ga ne sme manjkati.

A ustavimo se pri prošnji »vsakdanji kruh«, ki jo vsebu-

je molitev, katero je Jezus naučil učence in jim jo zaupal kot vzorec vsake prošnje. Priznanju osrednjosti kraljestva, s katerim se začne očenaš, sledijo prošnje kraljestva, središče katerih – tako pri Mateju kot pri Luki – je prav prošnja za »kruh«, med drugim edini samostalniček poleg katerega najdemo pridevnik: »vsakdanji«. Ni življenja brez konkretnega kruha, s katerim se hrani vsakdanjost, zato se je potrebno izogniti vsaki poduhovljenosti, ki hoče zmanjšati ta materialni pomen. Kruh pa je vsakdanji, ker je potreba človeka, a predvsem Božji dar, ki se prenavlja vsak dan, in zmanjšuje vsako kopičenje, ki bi postavljalo v dvom Božjo previdnost. »Zato vam pravim: Ne skrbite za svoje življenje, kaj boste jedli ali kaj boste pili, in ne za svoje telo, kaj boste oblekli. Ali ni življenje več kot jed in telo več kot obleka? Poglejte ptice z neba! Ne sejejo in ne žanjejo niti ne spravljajo v žitnice, in vendar jih vaš nebeški Oče hrani. Ali niste vi več vredni kot one?« (Mt 6,25-26). Dobri Oče je tisti, ki hrani vsa bitja in pri ljudeh ne podpira stila grabežljivosti, zaradi katerega izbruhnejo skrbi in oblike antagonizma.

Poleg tega prosimo za »naš« kruh, torej za vse, kar kaže neko odgovornost delitve, ki ne more biti prevarana. Dejansko pa se mnogim kristjanom prošnja Bogu za vsakdanji kruh, ko pa je ta zagotovljen in ni neka primarna skrb, lahko zdi samo recitacija. A prav ta »naš« dela razliko in širi obzorja, preprečuje, da bi se »molitev za kruh« skrčila na prazno in neškodljivo formulo. In želi, da bi se zamislili nad *eco-gluttony* [eko-požrešnostjo], ki je v nasičevanju v škodo lakote drugih, saj naj bi šlo za osebe, pogosto oddaljene ali nevidne.

Vsak dan, pri sveti maši in v molitvi hvalnic, bratje večkrat

molijo očenaš, molitev sinov in bratov, ki povezuje vertikalno in horizontalno razsežnost vere. Prosim vas, da v postnem času in v šestih mesecih trajanja Expo 2015, molite in naročate, da se moli očenaš s posebno pozornostjo ob prošnji za kruh za vse.

Evharistična hrana

Zadnja večerja je dogodek, ustvarjalen v svoji izjemni novosti. Povezano s hebrejsko pasho pa ni njeno obhajanje, ampak iti preko, od trenutka ko je Jezus s tisto večerjo postavil svojo pasho. »Srčno sem želel jesti z vami to pashalno večerjo, preden bom trpel, kajti povem vam, da je ne bom več jedel, dokler ne bo dopolnjena v Božjem kraljestvu« (Lk 22,15-16). Gre za dvoumno besedilo, ki ga papež Benedikt XVI. tako interpretira: »Lahko to pomeni, da Jezus, zadnjič je običajno pasho s svojimi. Lahko pa tudi pomeni, da je ne uživa/jé/ več, ampak je že na poti k novi pashi« (Benedikt XVI., Jezus iz Nazareta. Od vhoda v Jeruzalem do vstajenja, LEV 2011, str. 130). Na eni strani je spomin na zgodbo o osvoboditvi, ki je po izhodu iz Egipta prebudila, ljudstvo, s katerim je Bog sklenil zavezo; na drugi strani pa je napoved Jezusove pashe, saj so evharistični darovi napoved križa in vstajenja. »V dejanju darovanja življenja je namreč vključeno vstajenje« (prav tam, str. 149). Kristjani so v stoletjih, ko so uživali kruh in vino, ki ju je blagoslovil duhovnik, ponovno aktualizirali zgodbo osvoboditve in hkrati sprejeli Jezusovo rešenje, njegovo osebnost. Po *Sacrosanctum concilium* (štev. 7), konciljskih konstituciji o liturgiji, so načini, na katere je Jezus navzoč v svoji Cerkvi Beseda, zakramenti, ki moli (»Kjer sta namreč dva ali so trije zbrani v mojem imenu, tam sem jaz sredi med njimi«, Mt 18,20), sveti duhovniki, vendar nobena teh nav-

zočnosti, čeprav so avtentične in zelo pomembne, ne presegajo evharističnih podob. »Evharistija namreč vsebuje samega Kristusa in kot taka predstavlja polnost duhovnega življenja ter končni cilj vseh zakramentov' (prim. *Summa Theol. III*, zv. 73, čl. 3). [...] Taki navzočnosti je 'resnična' ali: 'stvarna', ne zaradi izključevanja, kot da druge ne bi bile 'resnične', ampak po antonomaziji, ker je bistvena in v moči katere Kristus, Človek-Bog, postane popolnoma in ves navzoč« (Pavel VI., *Okrožnica o Evharistiji Mysterium fidei*, 1965, štev. 39-40).

Vsakodnevno obhajanje svete maše nas intimno združuje s Kristusom in brati, s človeštvom, trpečim in lačnim materialne in duhovne hrane. Človek živi od kruha, a ne samo od kruha (»Človek naj ne živi samo od kruha, ampak od vsake besede, ki prihaja iz Božjih ust«, Mt 4,4), saj nas Kristusova duhovna hrana postavlja na stran Boga in nas odpira za solidarnost do vsakega človeka. »*To delajte v moj spomin*« (Lk 22,19) *nakažuje ne samo potrebo po ponavljanju dejanja na kruhu, ampak da vsak dan obnavljamo nas same za brate, v stilu »lomljenja kruha«, delitve, nasičevanja in boja proti vsaki lakoti po Bogu in hrani.*

DRUGO POGlavJE

OB FRANČIŠKOVI MIZI

Post

Francišek Asiški je človek, ki je živel na začetku 13. stoletja in je tako bil popolnoma vključen – čeprav z njemu lastno ustvarjalnostjo – v versko kulturo in miselnost časa, to je, da bi redovniki živeli bolj ali manj podaljšana obdobja posta, predvsem takrat, ko to predpisuje liturgični koledar, kar je povsem jasna stvar, tudi zato, ker je samostanska tradicija stoletja prekalila ta vidik krščanske askeze, ki ga je spontano sprejelo tudi ljudstvo. Povedati je treba, da je v srednjem veku sedmerica naglavnih grehov veljala kot zemljevid, ki je kazal oddaljevanje in oddaljenost od Boga, kar je povzročal vsak človekov prestop. S tega vidika so imeli požrešnost, enega od mesenih naglavnih grehov (drugi je pohota), za vrata (“usta”) vseh grehov, torej prvega, proti kateremu se je bilo treba boriti, da ne bi omogočili drugim, da bi nastopili. Skušnjavec se je namreč približal Jezusu, potem ko je bil ta po štiridesetdnevnom postu, »lačen« (Mt 4,2). Skušnjava kruha je tista, ki se pojavi v prvi izjavi in s katero se je moral tako soočiti. »Ni namreč mogoče začeti duhovnega boja, če se prej ne ukroti so-

vražnika, ki je znotraj nas, se pravi požrešnosti«, presoja Gregor Veliki (*Moralia in Job*, Pars sexta, XXX 58). Ta način mišljenja je bil zelo verjetno blizu svetemu Francišku, ki je v Vodilo vključil – po navodilih glede božje službe – navodila o postu: »Postijo naj se od praznika vseh svetnikov do božiča. Kateri se prostovoljno postijo v svetem štiridesetdnevem postu, ki se začne z Gospodovim razglašenjem in traja štirideset dni, ki jih je Gospod posvetil s svojim svetim postom, naj prejmejo blagoslov od Gospoda; tisti pa, ki se nočejo postiti, naj ne bodo k temu prisiljeni. Postijo pa naj se drugih štirideset dni do velike noči. Ob drugem času se niso dolžni postiti razen ob petkih. V času očitne potrebe pa se bratje sploh niso dolžni telesno postiti« (*FPVod* III, 5: FF 84). Kot poudarjajo razlagalci, gre za zmanjšano prakso glede na Nepotrjeno vodilo, a predvsem z nanašanjem na benediktinsko Vodilo (*FF* 84, opomba štev. 9) in na druge zakone. Besedilo v 9. vrstici dodaja poleg tega možnost, da bi bili oproščeni telesnega posta zaradi razlogov »očitnih potreb« (širši pojem in ne pravnega značaja), medtem ko zadnji stavek tretjega poglavja pravi: »V katerokoli hišo pridejo, naj najprej rečejo: Mir tej hiši. In po svetem evangeliju smejo jesti vse jedi, ki se jih prednje postavi« (v. 13). Če je bilo življenje bratov med revnim ljudstvom in predvsem z nalogo potujočega misijona – za razliko od tipičnih pravil samostanov –, to dovoljenje ni mišljeno samo kot permissivno (»smejo«), ampak v smislu, da so se morali bratje zadovoljiti s tistim malim, kar jim je ljudstvo ponudilo, z zaupanjem v Božjo previdnost in tako z izvajanjem resničnega uboštva. V bistvu so ritmi apostolskega poslanstva nakazovali načine in čas posta ter ne obratno.

Skupna gostija

Če na eni strani sveti Frančišek pozna tudi podaljšan post, prav tako dobro pozna skupno gostijo, dejstvo, da je delitev hrane praktična vaja bratske bližine, konkreten način skrbi za potrebe brata, zunanji znak, ki mora zaznamovati – tudi z obiljem – velike praznike našega Gospoda Jezusa Kristusa, predvsem božič. »Nekega dne so bratje razpravljali. Če jih veže obveza vzdržnosti uživanja mesa, ker je tega leta bil božič v petek. Frančišek je tedaj bratu Mariku odgovoril: 'Brat, ti grešiš, ker imenuješ petek dan, ko nam je bil rojen otrok. Hočem/želim, da na dan, kakor je ta, tudi zidovi zaužijejo meso, če jim bo to omogočeno; in če to ni mogoče, naj se vsaj na zunaj premažejo s tolščo.'« (2Cel 199: FF 787).

Asiški svetnik, kot beremo v virih, je bil pozoren ne samo na potrebe bratov po hrani, kakor v trenutku, ko je razlagal »dolžnost ljubezni« delitev mize z bratom, ki ga je ponoči popadla lakota kot »zapoved ljubezni«, in je povabil sobrate, naj naredijo enako (2Cel 22: FF 608), temveč je bil pozoren na njihove okuse in posebne želje, kot takrat, ko je spremljal brata, ki je hotel jesti grozdje v vinogradu in ga je začel najprej on sam jesti (prim. 2Cel 176: FF 762). Nima pa nobenega razumevanja do tistih, ki hočejo biti deležni sadov miloščine, ne da bi sodelovali pri napornem nabiranju, kot n.pr. »brat muha«, preveč »prijatelj trebuha«, in ga je odločno odslovil iz Reda (prim. 2Cel 75: FF 663).

Čudovit povzetek odnosa svetega Frančiška do hrane nam ponuja *Legenda Maior* svetega Bonaventure: »Strog do samega sebe, človeški do bližnjega, v vsem podvržen evangeliju, je bil zgled in spodbuda ne le v zdržnosti, ampak tudi v uživanju hrane« (*LegM* 5,1: FF 1087). Konec

življenja asiškega svetnika, je, kot vemo, vezan na čudno prošnjo, ki ima na sebi malo duhovnega: prosil je namreč »brata« Jakobu, ki ga je takoj uslišala, naj mu prinese slaščice, ki jih je imel na poseben način rad. (*Lettera a donna Jacopa: FF 255 e CAss 8: FF 1548*). Tudi v poslednjem trenutku prehoda, je imela hrana – v tem primeru piškoti, ki jih je pogosto poskusil v Rimu med neko boleznijo –, za Frančiška globoke odnosne in prijateljske odmeve.

Tema skupne gostije, dejstva, da asiški svetnik ni hotel nikogar izključiti od svoje mize, ima v naših dneh tudi konkretno ozadje gospodarskega značaja, kar se tiče solidarnosti našega Reda v globalnem smislu. Če ima neka skupnost poleg potrebnega kaj odvečnega, mora biti to v korist drugim skupnostim v Provinci, ki živijo v pomanjkanju. Enaka logika velja v odnosih med provincami in kustodijami istega okrožja in končno med raznimi okrožji reda. Ljubezen do bratov je pogled, ki vidi, in roka, ki se odpira, zato mora ta način medsebojne pozornosti in medsebojne izmenjave sčasoma postati nekaj popolnoma običajnega.

Hvaležnost in hvala

»Najsi torej jeste ali pijete ali delate kaj drugega, vse delajte v Božjo slavo« (1Kor 10,31): za Frančiška, je po sledih apostola Pavla prednost postaviti v središče Gospoda in iskanje Njega v bratstvu. Temu pa so podrejene vse materialne zadeve, tudi prehranjevanje, ki ga ne smemo ne podcenjevati ne precenjevati. Pozornost do hrane je vedno odvisna od pravega odnosa z Bogom in z brati, ki je nikoli ne narekujejo zgolj kriteriji lastništva in samega uživanja. Boga slavimo v izobilju in pomanjkanju in njegovi darovi

morajo vedno voditi k srečanju z darovalcem, k priznavanju ljubeznive skrbnosti do človeka in vsakega bitja.

»Hvaljen, moj Gospod v naši sestri zemlji, ki nas kakor mati hrani in nam gospodinji in prinaša različno sadje in pisane rože z zelenjem« (FSp 20: FF 263). Od hvaležnosti do hvale je prehod, ki ga Sončna pesem daje v vsem njenem poteku in vabi k posnemanju. Vse izhaja od Boga, še posebej »mati zemlja« kot dragoceni in edini dar, ki podpira življenje vseh. Očaran pogled svetega Frančiška na stvarstvo ne zanemara potrebe po »prehranjevanju«, glede na to, da »hrani in gospodinji«, kar se nanaša na zemljo, in se na splošno prevaja z »nas hrani in nas poživlja«. V Frančiškovih besedah sobivata poezija in stvarnost, zato je on hkrati zamaknjen v Bogu in pozoren na potrebe vseh, skrben do stvarstva kot habitat, ki ga je hotel Najvišji za svoje stvarstvo in s katerim morajo ljudje skleniti zavezo s skrbnim varovanjem. »To pomeni na eni strani, da nam je narava dana na razpolago, da jo uživamo in na primeren način izrabljamo. Toda to pomeni tudi, da nismo njeni gospodarji. Smo oskrbniki, ne gospodarji« (Papež Frančišek, *Članom Evropskega Parlamenta*, cit.). Kot smo rekli na začetku, je tema o hrani tema, ki poraja, ki postopoma širi naš pogled od mize k svetu, od naših potreb do potreb celega človeštva, od naključnih situacij, ki jih živimo, do situacije celega planeta. Dokler ne postane odgovoren pogled.

ZAKLJUČEK

Dragi bratje, želim, da bi ta moja razmišljanja zbudila vaše zanimanje in da bi nekatere teme predelali skupaj v skupnosti, da bi jih razvili znotraj specifičnega življenjskega konteksta, v katerem opravljate svoje poslanstvo. Bratje minoriti so navzoči v 63 državah sveta, na petih celinah, torej v najrazličnejših kulturnih in gospodarskih situacijah, zaradi česar tema o hrani dobi zelo različne prizvoke. Prosim vas, da v to razmišljanje vpletete tudi laike, da bi skupaj iskali življenjske načine, s katerimi bi lahko povezovali zmernost in kakovost, blaginjo in delitev.

Vsak dan se zahvalimo dobremu in usmiljenemu Bogu za hrano, ki nam jo daje in ki je nikoli ne manjka na naši mizi. Naj skupni obroki postanejo prava bratska srečanja, v katerih se srce odpre hvaležnosti in pozornosti do potreb bratov, posebej, če so bolni ali ostareli. *Preživimo jih kot čas milosti, ki nam ga Gospod daje, da bi nabranili telo, duba in odnose.*

Skušajmo biti pozorni do vseh tistih, ki jim primanjkuje potrebno in jih lahko doseže naša solidarnost, da ne bi miza bratov nikogar izključevala.

*Sveta Marija, ki si branila Jezusa
in v srcu čuvala njegove besede,
daj, da bi poslušali tvojega Sina,
da bi z Njim branili svoje življenje.*

*Sveta Marija, skrbna mati,
ki si na svatbi v Kani videla
samo ti, kar je manjkalo veselju vseh;
naredi nas pozorne za potrebe bratov.*

*Sveta Marija, ki si slavila Boga,
ki je »lačne napolnil z dobrotami«,
odpri naše oči za potrebe sveta,
da ne bi nikomur manjkalo vsakdanjega kruha.*

Moji dragi bratje, Gospod naj vam da mir!

p. Marco Tasca
generalni minister